

एनएएस 2017

राष्ट्रीय उपलब्धि सर्वेक्षण

कक्षा: 3, 5 और 8

ਪंजाब राज्य अधिगम रिपोर्ट

राष्ट्रीय उपलब्धि सर्वेक्षण (एनएएस) 13 नवंबर, 2017 को पूरे देश के सरकारी एवं सरकारी सहायता प्राप्त स्कूलों में कक्षा 3, 5 एवं 8 के लिए आयोजित किया गया था। सर्वेक्षण उपकरणों के अन्तर्गत गणित, भाषा, विज्ञान और सामाजिक विज्ञान में कक्षा 3 एवं 5 में 45 प्रश्नों और कक्षा 8 में 60 प्रश्नों की बहु परीक्षण पुस्तिकाओं का उपयोग किया। योग्यता आधारित परीक्षण प्रश्न, एनसीईआरटी द्वारा तैयार अधिगम प्रतिफलों को दर्शाते हैं, जिन्हें हाल ही में भारत सरकार द्वारा शिक्षा का अधिकार अधिनियम में शामिल किया गया है। परीक्षण प्रश्नों के साथ विद्यार्थियों, शिक्षकों और स्कूलों से संबंधित प्रश्नावलियों का भी उपयोग किया गया था।

सभी 36 राज्यों/केन्द्र शासित क्षेत्रों में 701 जिलों के 1,10,000 स्कूलों के 22 लाख विद्यार्थियों के अधिगम स्तर का आंकलन किया गया। इस सर्वेक्षण के निष्कर्ष राष्ट्रीय, राजकीय, जिला एवं कक्षा स्तर पर शिक्षा नीति, योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन में बच्चों के अधिगम स्तर में गुणात्मक सुधार लाने हेतु मार्गदर्शन करने में सहायता करेंगे।

ਮੁਖ्य ਅਂਸ਼

**ਕਥਾ 3 ਮੇਂ ਵਿ਷ਯਵਾਰ ਸਹੀ ਪ੍ਰਤਿਕਿਯਾਏਂ
ਔਸਤਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਥੀ:**

**ਕਥਾ 5 ਮੇਂ ਵਿ਷ਯਵਾਰ ਸਹੀ ਪ੍ਰਤਿਕਿਯਾਏਂ
ਔਸਤਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਥੀ:**

**ਕਥਾ 8 ਮੇਂ ਵਿ਷ਯਵਾਰ ਸਹੀ ਪ੍ਰਤਿਕਿਯਾਏਂ
ਔਸਤਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਥੀ:**

82%
ਬੱਚੇ ਸਮਝ ਸਕਤੇ ਥੇ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਕ ਕਥਾ ਮੇਂ
ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ।

23%

ਸਿਫ਼ਕਾਕ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਕੂਲ ਭਵਨਾਂ ਦੀ
ਮਰਮਨਤ ਕੀ ਅਤ੍ਯਧਿਕ ਆਵਾਸਾਨਕਤਾ ਹੈ।

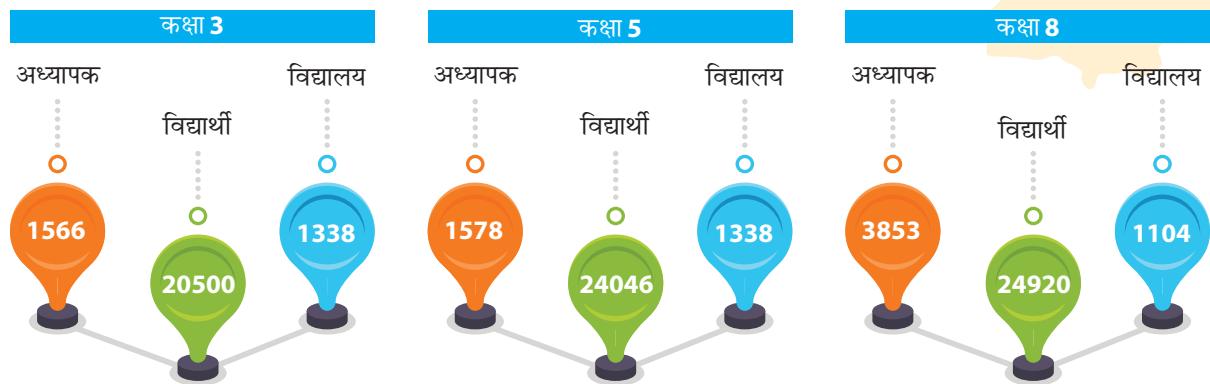
ਅਧਿਗਮ ਪ੍ਰਤਿਫਲਾਂ ਦਾ ਉਚਚਤਮ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

- ਏਮ 317: ਘੜੀ/ ਹਾਥ ਕੀ ਘੜੀ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਤੇ ਹੋਏ ਸਟੀਕ ਸਮਾਵਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰਤੇ ਹਨ। (64)
- ਈ 504: ਵੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਘਾਂ (ਬੈਂਕ, ਪੰਚਾਥ, ਸਹਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਨ, ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਆਦਿ) ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰ੍ਯਾਂ ਦੀ ਵਾਖਾਨਕਾਤਾ ਕਰਤੇ ਹਨ। (64)
- ਏਮ 302: ਤਨਕੇ ਸਥਾਨਮਾਨ ਦੀ ਆਧਾਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 999 ਤਕ ਦੀ ਸੰਖਾਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਤੇ ਹਨ। (66)
- ਈ 314: ਅਛੇ / ਢੁਕੇ ਸੰਪਰਾ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਕਾਰ੍ਯਾਂ / ਖੋਲਨੇ / ਖੋਜਨ ਦੀ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੰਗਿਕ ਰੂਦਿਆਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਖੋਜਨ ਅਤੇ ਪਾਸੀ ਦੀ ਦੁਰਲੋਪਨੀ / ਅਪਵਾਨ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਪਨੀ ਰਾਹ ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਤੇ ਹਨ। (67)
- ਏਮ 309: ਬਿਨੁਆਂ ਦੀ ਮਿਲਾਕਰ, ਸੀਧੀ ਰੇਖਾਓਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰ ਕਾਗਜ ਦੀ ਮੋਡਕਰ, ਕਾਗਜ ਕਾਟਕਰ 2 ਡੀ-ਆਕ੃ਤਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ ਕਰਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਣਾਤੇ ਹਨ। (68)

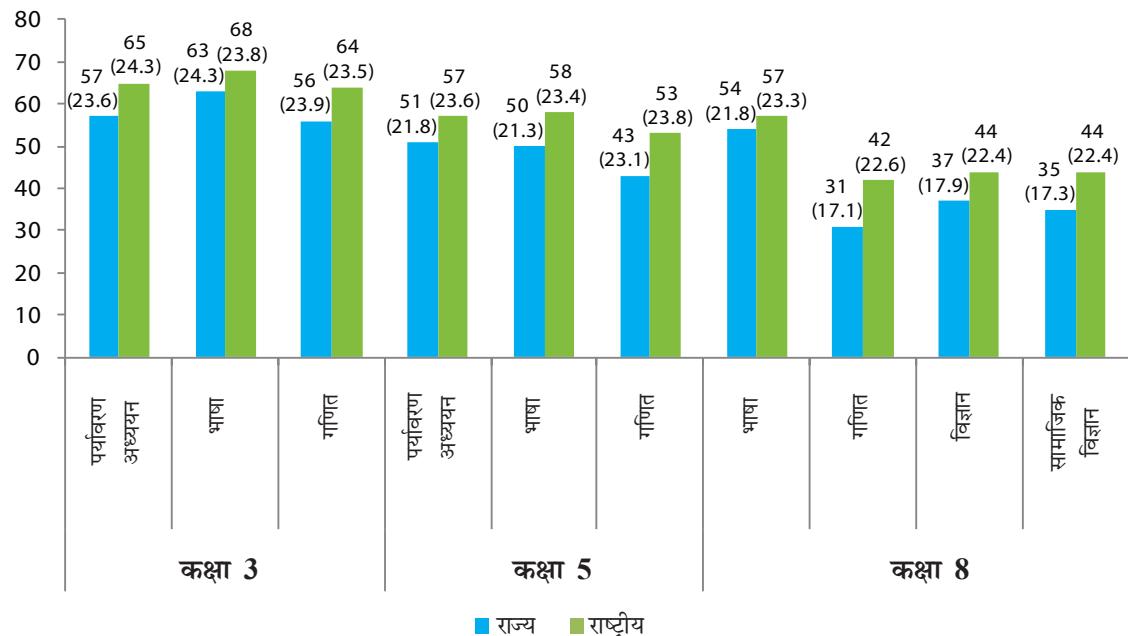
ਅਧਿਗਮ ਪ੍ਰਤਿਫਲਾਂ ਦਾ ਨਿਮੰਤਮ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

- ਏਸਏਸਟੀ 704: ਵਿਭਿੰਨ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਕਾਰਣ ਭੂਮਾਨ ਦੀ ਵਰਣਨ ਕਰਤੇ ਹਨ। (11)
- ਏਮ 311: ਕਿਸੀ ਦਿਵੇਂ ਗਏ ਆਕਾਰ ਦੀ ਟਾਇਲ ਦੀ ਉਪਯੋਗ ਕਰਕੇ ਰਿਕਤ ਸਥਾਨ ਛੋਡੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੀ ਦਿਵੇਂ ਗਏ ਕੇਂਦ੍ਰ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। (14)
- ਏਸਏਸਟੀ 816: ਐਪਨਿਵੇਸ਼ਿਕ ਕਾਲ ਦੀ ਵੈਰਾਨ ਭਾਰਤ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਵਰਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। (19)
- ਏਸਸੀਆਈ 711: ਆਸਪਾਸ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਦੀ ਉਪਯੋਗ ਕਰਕੇ ਮੌਡਲ ਦੀ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਨਕੇ ਕਾਰ੍ਯਾਂ ਦੀ ਸਮਝਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। (20)
- ਏਮ 710: ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਦੀ ਭਿੰਨ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵਿਲੋਮਤ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੀ ਸੰਵੰਧਤ ਸਮਝਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਲੋਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। (21)

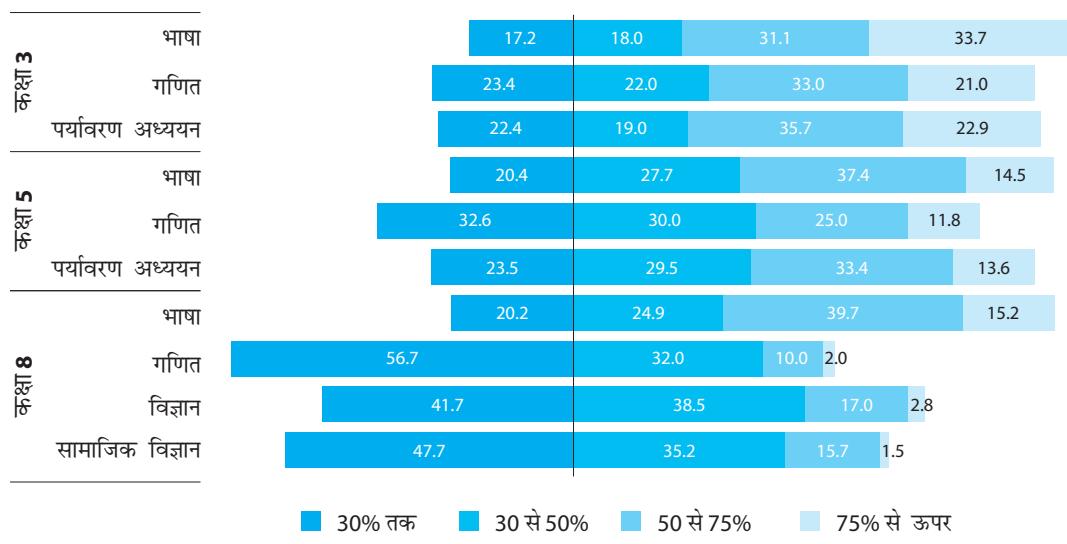
ਪ੍ਰਤਿਭਾਗਿਤਾ

ਕਲਾਸਾਂ ਅਤੇ ਵਿ਷ਯਾਂ ਦੀ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ

ਕਲਾਸਾਂ ਅਤੇ ਵਿ਷ਯਾਂ ਦੀ ਵਿਦਾਰ्थੀਯਾਂ ਦੀ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਵਿਤਰਣ

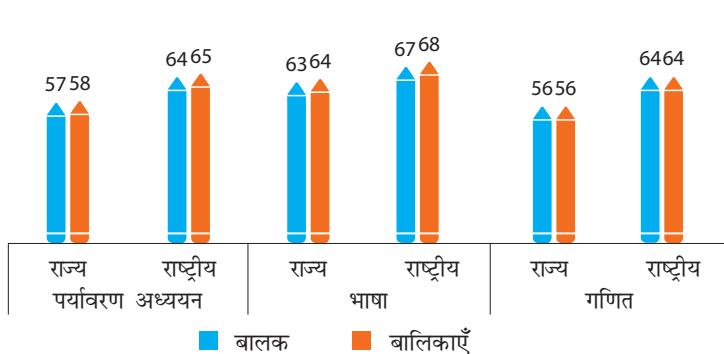

ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਲਾਸ 3 ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਖੋਂ, 30% ਤਕ ਦੀ ਮੁੱਲ ਵਿੱਚ ਛਾਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ 17.2 ਹੈ, 30-50% ਦੀ ਬੀਚ 18.0 ਹੈ, 50-75% ਦੀ ਬੀਚ 31.1 ਹੈ ਅਤੇ 75% ਤੋਂ ਊਪਰ 33.7 ਹੈ।

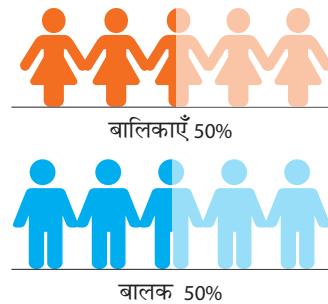
ਛਾਤਰ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਕਲਾਸ 3 ਦੇ ਰਾਜ ਪਰਿਣਾਮ

ਨਿ਷ਾਦਨ

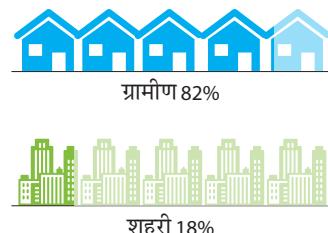
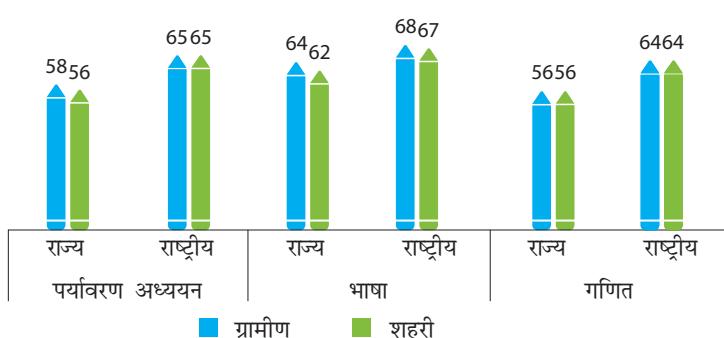
ਜੈਂਡਰ ਦੀਆਂ

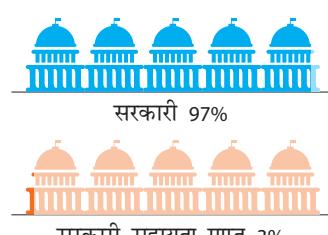
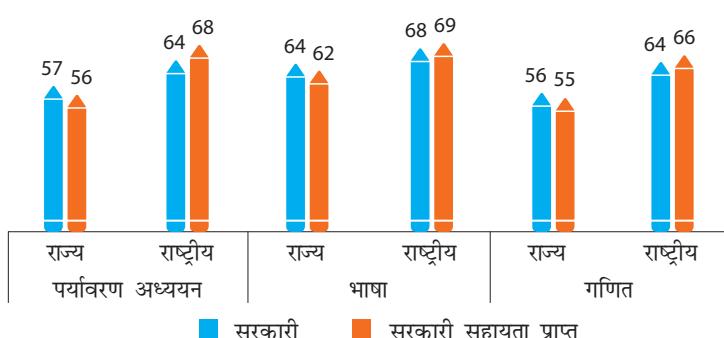
ਪ੍ਰਤਿਭਾਗਿਤਾ

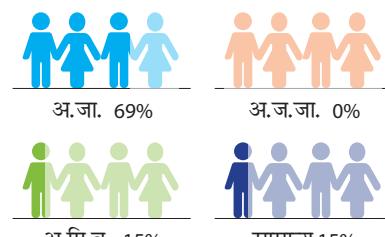
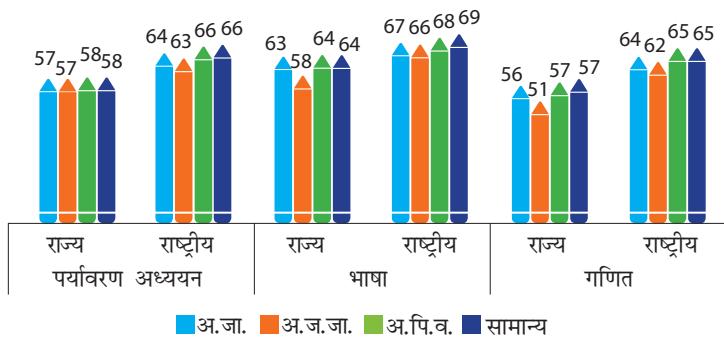
ਸਕੂਲ ਸਥਲ ਦੀਆਂ

ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀਆਂ

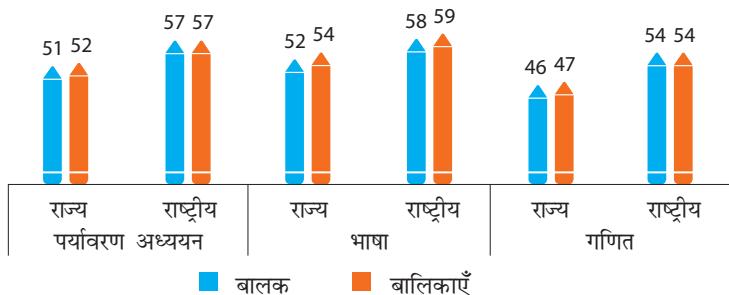
ਸਾਮਾਜਿਕ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ

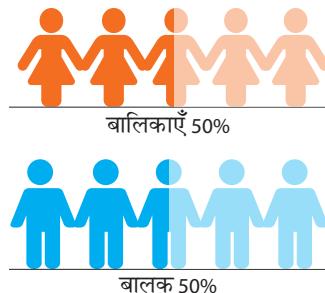
ਛਾਤ्र ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸ 5 ਦੇ ਰਾਜ ਪਰਿਣਾਮ

ਨਿ਷ਾਦਨ

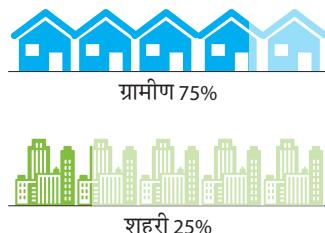
ਜੈਂਡਰ ਦੀਆਂ

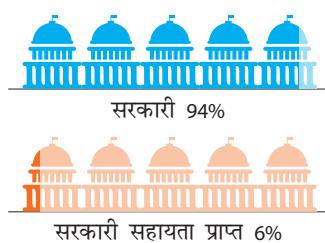
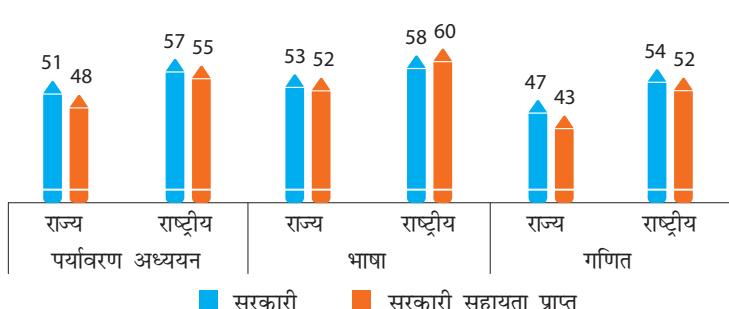
ਪ੍ਰਤਿਭਾਗਿਤਾ

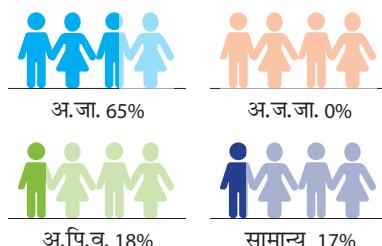
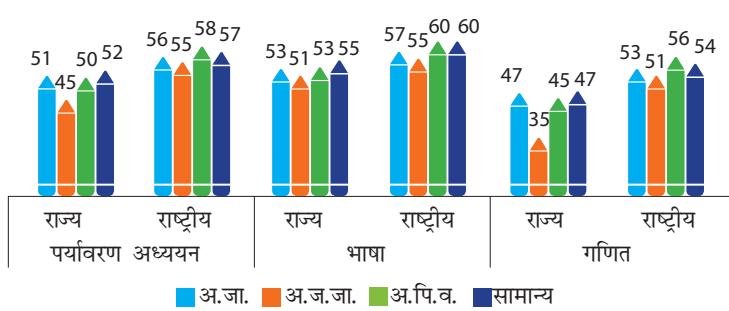
ਸਕੂਲ ਸਥਲ ਦੀਆਂ

ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀਆਂ

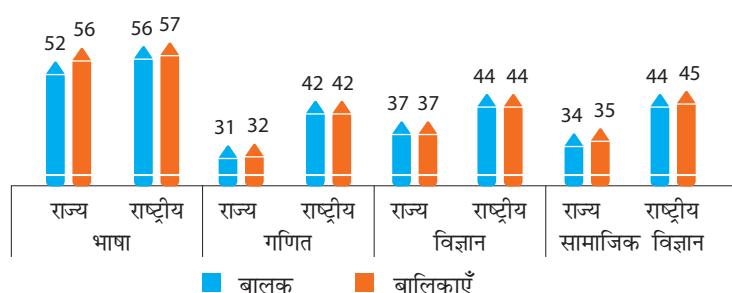
ਸਾਮਾਜਿਕ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ

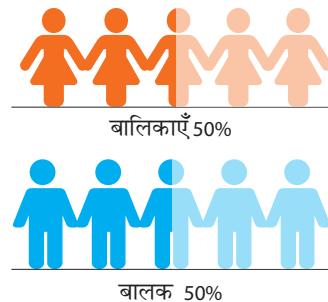
ਛਾਤ੍ਰ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ 8 ਦੇ ਰਾਜਿਆਦਿ ਪਰਿਣਾਮ

ਨਿ਷ਾਦਨ

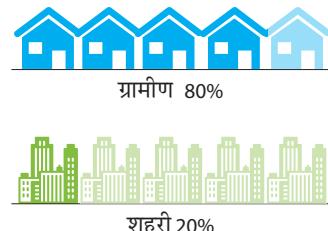
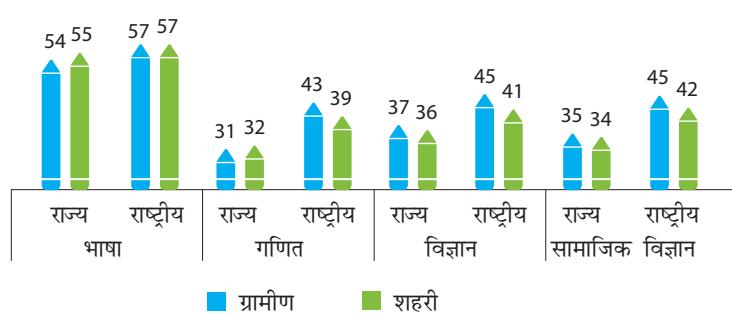
ਜੈਂਡਰ ਦੀ ਵਾਰਾ

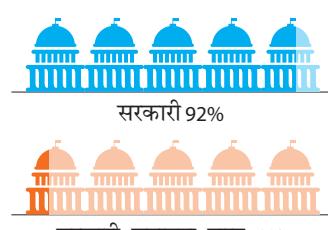
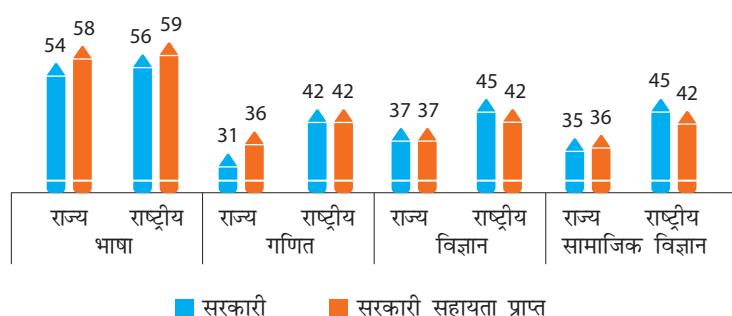
ਪ੍ਰਤਿਭਾਗਿਤਾ

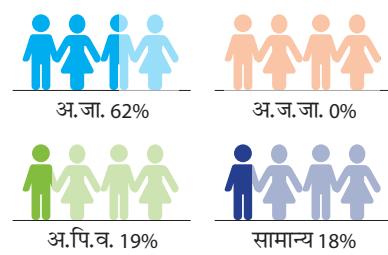
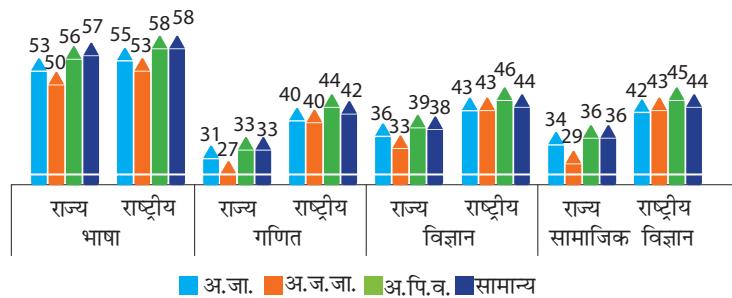
ਸਕੂਲ ਸਥਲ ਦੀ ਵਾਰਾ

ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਵਾਰਾ

ਸਾਮਾਜਿਕ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰਾ

ਬਚਚੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੌਕਾ ਕਹਤੇ ਹਨ?

ਕਲਾਸ 3 ਮੈਂ 89% ਬਚਚੇ ਔਰ ਕਲਾਸ 5 ਮੈਂ 91% ਔਰ ਕਲਾਸ 8 ਮੈਂ 92% ਬਚਚੇ ਸਕੂਲ ਮੈਂ ਆਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਤੇ ਹਨ।

ਕਲਾਸ 3 ਮੈਂ 25% ਔਰ ਕਲਾਸ 5 ਮੈਂ 24% ਔਰ ਕਲਾਸ 8 ਮੈਂ 29% ਛਾਤ੍ਰਾਂ ਕੋ ਸਕੂਲ ਕੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲਗਤਾ ਹੈ।

ਕਲਾਸ 3 ਮੈਂ 80% ਬਚਚੇ,

ਕਲਾਸ 5 ਮੈਂ 81% ਬਚਚੇ ਔਰ

ਕਲਾਸ 8 ਮੈਂ 82% ਬਚਚੇ ਸਮਝ ਸਕਤੇ ਥੇ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਕ ਕਲਾਸ ਮੈਂ ਕਿਆ ਕਹਤੇ ਹਨ।

ਕਲਾਸ 5 ਮੈਂ 82% ਛਾਤ੍ਰਾਂ ਕੇ ਲਿਏ, ਕਲਾਸ 5 ਔਰ ਕਲਾਸ 8 ਮੈਂ 81% ਛਾਤ੍ਰਾਂ ਕੇ ਲਿਏ ਘਰ ਪਰ ਔਰ ਸ਼ਿਕਾਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀ ਜਾਨੇ ਵਾਲੀ ਭਾਸਾ ਸਮਾਨ ਹੈ।

ਕਲਾਸ 3 ਔਰ ਕਲਾਸ 5 ਮੈਂ 75% ਛਾਤ੍ਰ ਔਰ ਕਲਾਸ 8 ਮੈਂ 80% ਛਾਤ੍ਰ ਖੇਲ ਕੀ ਅਵਧਿ ਦੀ ਦੌਰਾਨ ਬਾਹਰ ਜਾਤੇ ਹਨ ਔਰ ਖੇਲਤੇ ਹਨ।

शिक्षकों ने क्या उत्तर दिये?

कक्षा 3 में **62%** शिक्षक,

कक्षा 5 में **64%** और

कक्षा 8 में **81%** उन्हीं विषयों
को पढ़ाते हैं जो उन्होंने अपने
उच्च अध्ययन के दौरान अपनाए।

राज्य में **65%** शिक्षक पूरी तरह से
पाठ्यक्रम के लक्ष्यों को समझते हैं।

9%

8%

23%

7%

शिक्षकों ने उत्तर दिया
कि शौचालय की पर्याप्त
सुविधा का अभाव है।

शिक्षकों ने उत्तर दिया
कि पीने के पानी की
सुविधा का अभाव है।

शिक्षकों ने उत्तर दिया
कि स्कूल भवनों की
मरम्मत की अत्यधिक
आवश्कता है।

शिक्षकों ने उत्तर दिया
कि बिजली का अभाव
है।

राज्य में **22%** शिक्षकों ने कहा कि
उनके पास अत्यधिक कार्यभार है।

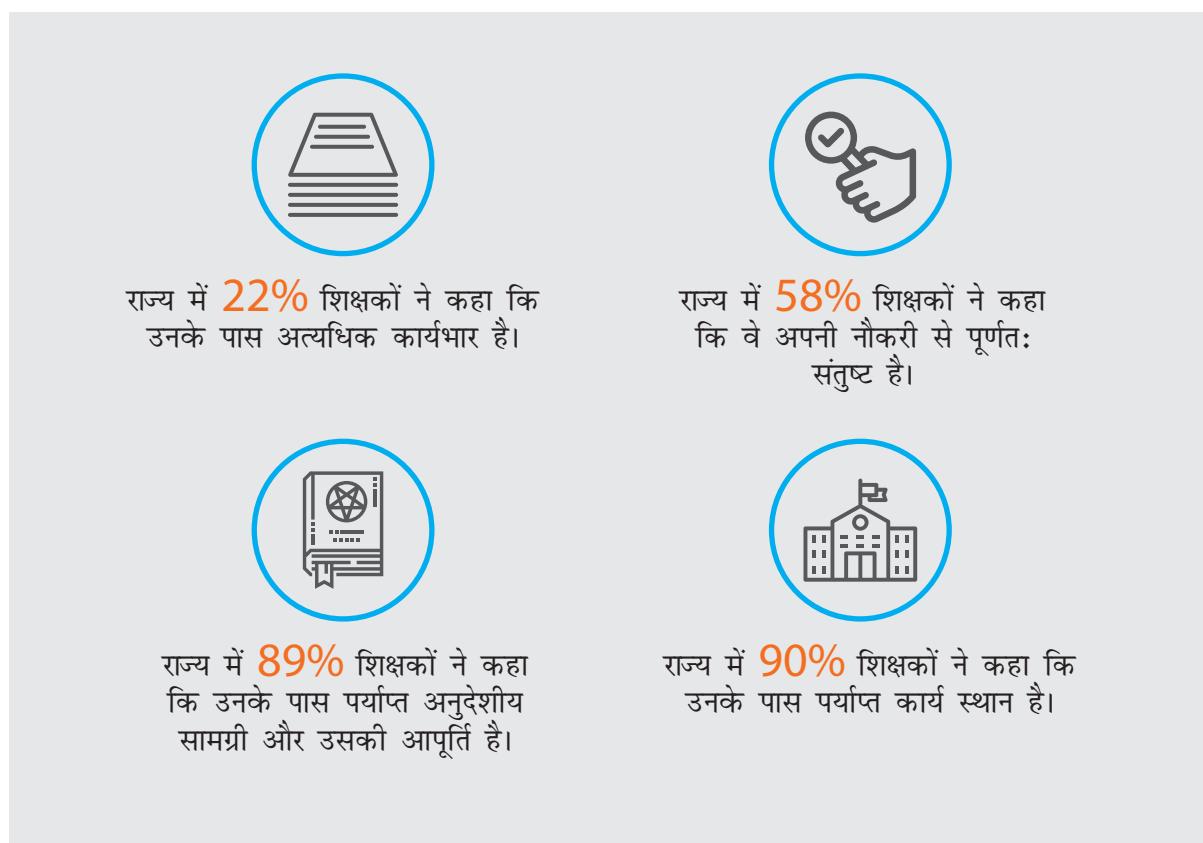
राज्य में **58%** शिक्षकों ने कहा
कि वे अपनी नौकरी से पूर्णतः
संतुष्ट हैं।

राज्य में **89%** शिक्षकों ने कहा कि
उनके पास पर्याप्त अनुदेशीय
सामग्री और उसकी आपूर्ति है।

राज्य में **90%** शिक्षकों ने कहा कि
उनके पास पर्याप्त कार्य स्थान है।

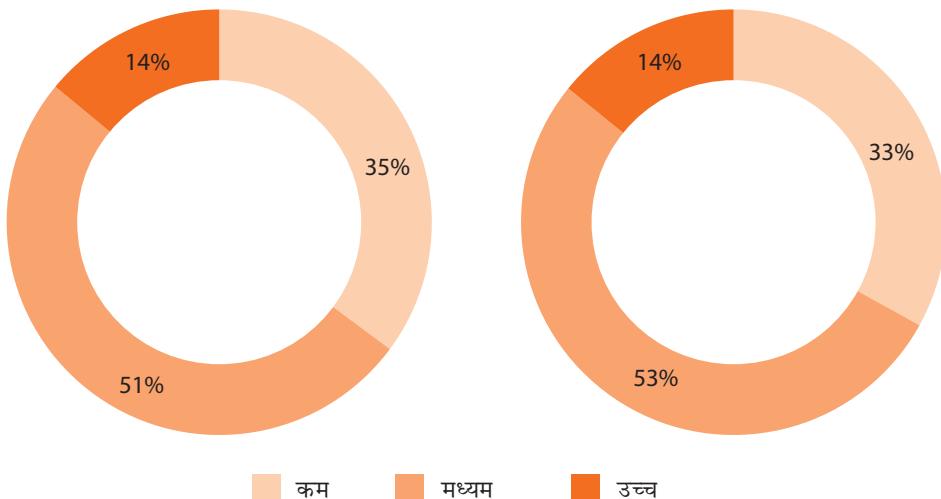
ਸਿਖਕ ਕਕਾ ਮੈਂ ਬਚ੍ਚੋਂ ਕਾ ਆਂਕਲਨ ਕੈਸੇ ਕਰਤੇ ਹੈਂ?

	ਕਈ ਨਹੀਂ (% ਮੈਂ)	ਕੁਛ ਪਾਠ ਕੇ ਲਿਏ (% ਮੈਂ)	ਸਭੀ ਪਾਠ ਕੇ ਲਿਏ (% ਮੈਂ)
ਮੈਖਿਕ ਪਰੀਕਸ਼ਾ	5	23	72
ਲਿਖਿਤ ਪਰੀਕਸ਼ਾ	3	26	71
ਬਹੁਵਿਕਲਪੀਯ ਚਥਨ ਪ੍ਰਕਾਰ	6	47	47
ਅਵਲੋਕਨ	4	24	73
ਗ੍ਰਹ ਕਾਰ੍ਯ	4	19	77
ਛਾਤ੍ਰ ਸ਼ਬ ਮੂਲਧਾਂਕਨ	10	54	36
ਪਰਿਯੋਜਨਾ ਕਾਰ੍ਯ	10	71	19
ਸਹਕਾਰੀ ਮੂਲਧਾਂਕਨ	11	62	27
ਪੋਰਟਫੋਲਿਓ	21	55	24

ਅਭਿਆਵਕਾਂ ਕੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸਿਖਕ ਕਿਹੜੇ ਹੈਂ?

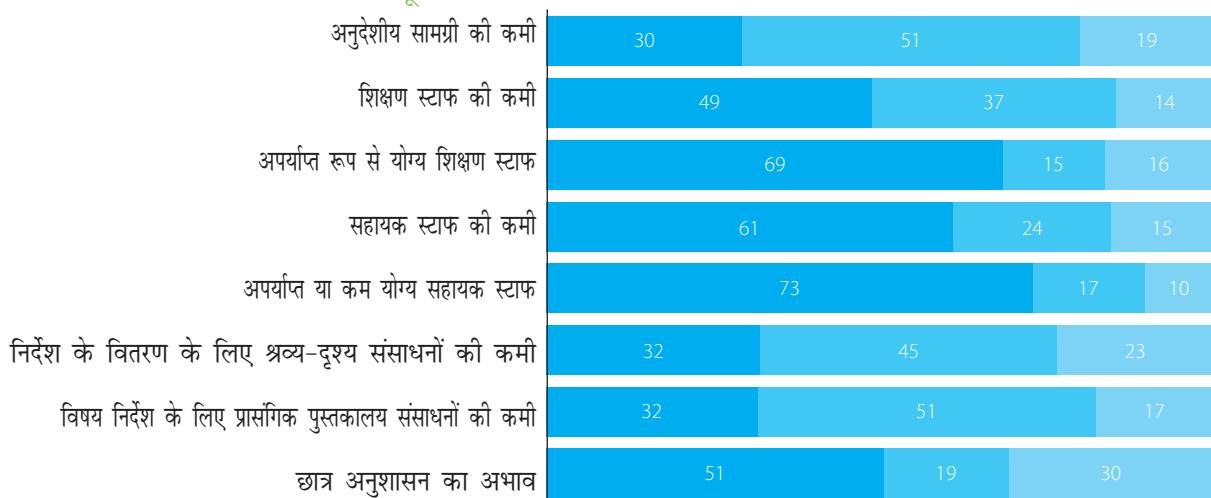
ਛਾਤ੍ਰਾਂ ਕੀ ਤਪਲਬਿਧ ਕੇ ਲਿਏ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਕਾ ਸਹਯੋਗ

ਸ਼ਕੂਲ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯਕਲਾਪਾਂ ਮੈਂ ਅਭਿਆਵਕਾਂ ਕੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਤੱਤ ਦਿਏ?

ਕਮੀ ਯਾ ਅਪਰਾਹਿਤ ਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸ਼ਕੂਲ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯਕਲਾਪ

■ ਅਨੁਦੇਸ਼ੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਕੀ ਕਮੀ   ■ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਤੱਤ ਦਿਏ   ■ ਅਪਰਾਹਿਤ ਰੂਪ ਸੇ ਯੋਗ ਸਿਖਣ ਸ਼ਾਫ

ਤਾਤਕਾਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰੰਦੇਸ਼: 30% ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿਖਕ ਨੇ ਤੱਤ ਦਿਏ ਕਿ ਸ਼ਕੂਲ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯਕਲਾਪ ਅਨੁਦੇਸ਼ੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਕੀ ਕਮੀ ਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ज़िले का औसत प्रदर्शन

कक्षा 3

जिले का नाम	जिले का औसत
जालंधर	68
संगरूर	66
फिरोजपुर	66
गुरदासपुर	63
नवांशहर	63
फाजिल्का	59
अमृतसर	59
मोगा	59
कपूरथला	59
फरीदकोट	59
होशियारपुर	58
तरन तारन	56
पठानकोट	55
पटियाला	51
मानसा	50
बरनाला	50
लुधियाना	49
मोहाली	48
फतेहगढ़ साहिब	48
मुक्तसर	45
रूपनगर	40
भटिण्डा	39

कक्षा 5

जिले का नाम	जिले का औसत
फिरोजपुर	59
गुरदासपुर	58
मोगा	53
संगरूर	53
फाजिल्का	52
नवांशहर	51
होशियारपुर	51
कपूरथला	50
अमृतसर	50
जालंधर	50
फरीदकोट	49
तरन तारन	47
पठानकोट	47
मोहाली	45
मानसा	44
रूपनगर	43
लुधियाना	42
फतेहगढ़ साहिब	42
पटियाला	41
मुक्तसर	40
बरनाला	40
भटिण्डा	36

कक्षा 8

जिले का नाम	जिले का औसत
गुरदासपुर	44
होशियारपुर	42
फिरोजपुर	41
फाजिल्का	40
अमृतसर	39
कपूरथला	38
नवांशहर	38
जालंधर	38
फरीदकोट	37
पठानकोट	37
लुधियाना	36
मुक्तसर	36
पटियाला	36
मोगा	36
फतेहगढ़ साहिब	35
रूपनगर	35
बरनाला	34
तरन तारन	34
मोहाली	33
मानसा	33
संगरूर	32
भटिण्डा	31

ਰਾਜ ਮੇਂ ਨਿ਷ਪਾਦਿਤ ਅਧਿਗਮ ਪ੍ਰਤਿਫਲਾਂ ਕਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

ਅਨੁਲਗਨਕ-1

ਏਲਓ ਕੋਡ	ਅਧਿਗਮ ਪ੍ਰਤਿਫਲ ਕਥਾ 3	ਔਸਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ (ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਮੌ)
ਪਰਿਵਾਰਣ ਅਧਿਗਮ		
ਈ 302	ਨਿਕਟਤਮ ਪਰਿਵੇਸ਼ ਮੌਜ਼ੂਦਾ ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਪਕਿਖਿਆਂ ਦੀ ਸਾਧਾਰਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ (ਜੈਂਸੇ ਚਾਲ ਢਾਲ, ਸਥਾਨ ਜਹਾਂ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭੋਜਨ ਆਦਤੇ, ਆਵਾਜ਼) ਕੀ ਪਹਚਾਨ ਕਰਤੇ ਹਨ।	50
ਈ 303	ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਉਨਕੇ ਬੀਚ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਹਚਾਨ ਕਰਤੇ ਹਨ।	55
ਈ 304	ਵਸਤੁਆਂ, ਸਙਕੇਤਾਂ (ਬੰਨ੍ਹਾਂ, ਸਟੋਕ, ਪਰਿਵਹਨ, ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਸਾਧਨ, ਯਾਤਾਯਾਤ, ਸਾਇਨਬੋਰ्ड ਆਦਿ), ਸਥਾਨਾਂ (ਘਰਾਂ/ਆਸ਼੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਬਸ ਸਟੈਂਡ, ਪੋਟੋਲ ਪੱਧ ਆਦਿ) ਘਰ/ਸਕੂਲ/ਆਸ-ਪਡ੍ਹੋਸ਼ ਮੌਜ਼ੂਦਾ ਲੋਗ ਜੋ ਕਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਖਾਨਾ ਪਕਾਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਧਿਆਏਂ, ਆਦਿ) ਕੀ ਗਤਿਵਿਧਿਆਂ ਦੀ ਪਹਚਾਨ ਕਰਤੇ ਹਨ।	57
ਈ 305	ਵਿਭਿੰਨ ਆਖੂ ਵਰਗ ਦੀ ਲੋਗਾਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ/ਪਕਿਖਿਆਂ ਦੀ ਲਿਏ ਭੋਜਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ਕਤਾ, ਭੋਜਨ ਦੀ ਪਾਨੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਅਤੇ ਘਰ ਤੋਂ ਆਸਾਸ ਪਾਨੀ ਦੀ ਉਪਯੋਗ ਦੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।	56
ਈ 307	ਵਿਭਿੰਨ ਇੰਡ੍ਰਿਯਾਂ (ਜੈਂਸੇ ਬਨਾਵਟ/ ਰਹਨੇ ਦੀ ਸਥਾਨ / ਭੋਜਨ / ਚਾਲ-ਢਾਲ / ਪਸਾਂਦ-ਨਾਪਸਾਂਦ/ ਕੋਈ ਅਨ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਏਂ) ਦੀ ਉਪਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਸਤੁਆਂ, ਪਕਿਖਿਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਗਤਿਵਿਧਿਆਂ ਦੀ ਸਮੂਹ ਬਣਾਤੇ ਹਨ।	47
ਈ 309	ਸਙਕੇਤਾਂ / ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ / ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਦੀ ਉਪਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਲ ਮਾਨਚਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਸਾਓਂ, ਵਸਤੁਆਂ / ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪਹਚਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।	45
ਈ 310	ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਾਮਗ੍ਰੀ / ਗਤਿਵਿਧਿਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ / ਗੈਰ-ਮਾਨਕ ਇਕਾਇਆਂ ਦੀ ਉਪਯੋਗ ਕਰਕੇ ਪੁਛਿ ਕਰਦੇ ਹਨ।	55
ਈ 311	ਵਸਤੁਆਂ / ਗਤਿਵਿਧਿਆਂ / ਦੌਰਾ ਕਿਏ ਗਏ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਅਵਲੋਕਨ, ਅਨੁਭਵਾਂ, ਜਾਨਕਾਰੀ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨ ਤਰੀਕਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੈਟਨਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਅਨੰਦੇਸ਼ ਲਗਾਤੇ ਹਨ।	41
ਈ 313	ਖੇਤਰਾਂ (ਸਥਾਨੀਅ, ਇਨਡੋਰ, ਆਉਟਡੋਰ) ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।	27
ਈ 314	ਅਚੜੇ / ਬੁਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਕਾਰ੍ਯਾਂ / ਖੇਤਰਾਂ / ਭੋਜਨ ਦੀ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੈਂਗਿਕ ਰੂਢਿਆਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਪਾਨੀ ਦੀ ਦੁਰੁਪਯੋਗ / ਅਪਵਾਨ ਪਰ ਅਪਨੀ ਰਾਧ ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।	67
ਭਾਸ਼ਾ		
ਏਲ 304	ਸਮਝ ਦੀ ਸਾਥ ਛੋਟੇ ਪਾਠ ਪਢੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਖਾਵਾਂ, ਵਿਚਾਰ, ਵਿਵਰਣ, ਕ੍ਰਮ ਦੀ ਪਹਚਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿ਷ਕਾਰ ਨਿਕਾਲਤੇ ਹਨ।	58
ਏਲ 312	ਕਥਾ ਦੀ ਦੀਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਦੂਰ ਲੇਖਨ ਪਢੇ ਹਨ: ਕਵਿਤਾਏਂ, ਪੋਸਟਰ, ਚਾਰਟ ਆਦਿ।	57
ਗਣਿਤ		
ਏਮ 301	ਸਥਾਨਮਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 999 ਤੱਕ ਦੀ ਸੰਖਾ ਪਢੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।	48
ਏਮ 302	ਉਨਕੇ ਸਥਾਨਮਾਨ ਦੀ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 999 ਤੱਕ ਦੀ ਸੰਖਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।	66
ਏਮ 303	ਪੁਨ: ਸਮੂਹਬਦਦ ਕਰਨੇ ਦੀ ਸਾਥ ਅਤੇ ਪੁਨ: ਸਮੂਹਬਦਦ ਕਰੇ ਬਿਨਾ ਤੀਨ ਅਂਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਾ ਦੀ ਜੋਡਾਂ ਅਤੇ ਘਟਾ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਧਾਰਣ ਸਮਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।	45
ਏਮ 304	ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਣਨ ਤਥਾਵਾਂ (10 ਤੱਕ) ਦੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਤੇ ਉਪਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।	55
ਏਮ 305	ਕਿਸੀ ਸਥਿਤੀ / ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਸੰਖਾ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਲਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਲੇ਷ਣ ਅਤੇ ਅਨੁਪਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।	50
ਏਮ 306	ਸਮਾਨ ਸਮੂਹਨ / ਸਾਝਾਕਰਣ ਦੀ ਵਿਭਾਜਨ ਤਥਾਵਾਂ ਦੀ ਅਰਥ ਸਮਝਾਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਘਟਾਕਰ ਇਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।	50

ਲਾਈ ਕੋਡ	ਅਧਿਗਮ ਪ੍ਰਤਿਫਲ ਕਥਾ 3	ਐਸਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ (ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਮੌਕੇ)
ਏਮ 309	ਬਿਨਦੂਆਂ ਕੋ ਮਿਲਾਕਰ, ਸੀਧੀ ਰੇਖਾਓਂ ਆਦਿ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰ ਕਾਗਜ ਕੋ ਮੋਡਕਰ, ਕਾਗਜ ਕਾਟਕਰ 2 ਡੀ-ਆਕ੃ਤਿਆਂ ਕੋ ਪਹਚਾਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਣਾਤੇ ਹਨ।	68
ਏਮ 311	ਕਿਸੀ ਦਿਏ ਗਏ ਆਕਾਰ ਕੀ ਟਾਇਲ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਕੇ ਰਿਕਤ ਸਥਾਨ ਛੋਡੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੀ ਦਿਏ ਗਏ ਕ੍ਰੇਤੇ ਕੋ ਭਰਦੇ ਹਨ।	14
ਏਮ 312	ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਯਾ ਮੀਟਰ ਜੇਸੀ ਮਾਨਕ ਇਕਾਇਆਂ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਕੇ ਲੰਬਾਈ ਅਤੇ ਦੂਰੀ ਕਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲਗਾਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਪਦੰਡ ਵਿੱਚ ਸੱਬੰਧਾਂ ਕੀ ਪਹਚਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।	23
ਏਮ 317	ਘੜੀ/ਹਾਥ ਕੀ ਘੜੀ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਟੀਕ ਸਮਾਂ ਕਾ ਪਤਾ ਲਗਾਤੇ ਹਨ।	64
ਏਮ 318	ਸਰਲ ਆਕ੃ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਸੱਖਿਆਓਂ ਮੌਕੇ ਪੈਟਨਾਂ ਕਾ ਵਿਸ਼ਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।	43
ਏਮ 319	ਟੈਲੀ ਮਾਕੱਸ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਕੇ ਡੇਟਾ ਰਿਕੱਡ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਚਿਤ ਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸਾਉਂ ਅਤੇ ਨਿ਷ਕਰਖ ਨਿਕਾਲਦੇ ਹਨ।	64

ਏਲਓ ਕੋਡ	ਅਧਿਗਮ ਪ੍ਰਤਿਫਲ ਕਥਾ 5	ਐਸਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ (ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਮੌਤ)
ਪਰਿਵਰਣ ਅਧਿਗਮ		
ਈ 403	ਵਿਸ਼ਾਰਿਤ ਪਰਿਵਾਰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਾਥ ਅਤੇ ਉਨਕੇ ਬੀਚ ਸੰਬੰਧਾਂ ਕੀ ਪਹਚਾਨ ਕਰਤੇ ਹਨ।	45
ਈ 410	ਵਸਤੁਆਂ, ਗਤਿਵਿਧਿਆਂ, ਘਟਨਾ ਕ੍ਰਮਾਂ, ਦੈਰਾ ਕਿਏ ਗਏ ਸਥਾਨਾਂ ਕੀ ਲਿਏ ਅਵਲੋਕਨ/ ਅਨੁਭਵ/ ਜਾਨਕਾਰੀ ਕੀ ਵਿਭਿੰਨ ਤਰੀਕਾਂ ਦੀ ਰਿਕੱਡ ਕਰਤੇ ਹਨ ਤਥਾ ਪੈਟਨਾਂ ਅਤੇ ਗਤਿਵਿਧਿਆਂ / ਘਟਨਾ ਕ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਅਂਦੇਸ਼ਾ ਲਗਾਤੇ ਹਨ।	53
ਈ 501	ਜਾਨਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਤਿਵਿਸ਼ੇ਷ ਇੰਡ੍ਰੀਯਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇ਷ਤਾਾਂ (ਦ੍ਰਿਸ਼, ਸੂਬਨਾ, ਸੁਨਨਾ, ਨੰਦ, ਧਵਨਿ, ਆਦਿ) ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਧਵਨਿ, ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਦੀ ਲਿਏ ਉਨਕੀ ਪ੍ਰਤਿਕਿਧਿਆਂ ਦੀ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਾਂ।	49
ਈ 503	ਜਾਨਕਾਰੀਆਂ, ਪੌਥੋਂ ਅਤੇ ਮਨੁਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬੀਚ ਪਰਸਪਰ ਨਿਰੰਭਰਤਾ ਦੀ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ।	45
ਈ 504	ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਸਥਾਨਾਂ (ਬੈਂਕ, ਪੰਚਾਇਤ, ਸਹਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਨ, ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਆਦਿ) ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰੋਂ ਦੀ ਵਾਖਾਨਾ ਕਰਾਂ।	64
ਈ 505	ਕ੍ਸੇਤਰ, ਜਲਵਾਯੁ, ਸੰਸਾਧਨਾਂ (ਭੋਜਨ, ਪਾਨੀ, ਆਸ਼੍ਰਯ, ਆਜੀਵਿਕਾ) ਅਤੇ ਸਾਂਸਕ੃ਤਿਕ ਜੀਵਨ(ਉਦਾਹਰਣ: ਗਰਮ / ਠੰਡੇ ਰੇਗਿਸ਼ਟਰੇਸ਼ਨ ਜੈਂਸੇ ਦੂਰੁਤਾ / ਕਠਿਨ ਕ੍ਸੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ) ਦੀ ਬੀਚ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਾਂ।	30
ਈ 506	ਆਕਾਰ, ਸ਼ਵਾਦ, ਰੰਗ, ਬਨਾਵਟ, ਧਵਨਿ, ਲਕਣ ਆਦਿ ਜੈਸੀ ਵਿਸ਼ੇ਷ਤਾਾਂ / ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਸਤੁਆਂ, ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਅਤੇ ਗਤਿਵਿਧਿਆਂ ਦੀ ਸਮੂਹ ਲਗਾਤੇ ਹਨ।	28
ਈ 507	ਸਿਕਕਾਂ, ਚਿਤ੍ਰਾਂ, ਸਮਾਰਕਾਂ, ਸਾਂਗਹਾਲਾਂ ਆਦਿ ਅਤੇ ਬੱਡੇਂ ਦੀ ਬਾਤਚੀਤ ਦੀ ਮਾਧਿਅਮ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾਾਂ, ਰੀਤ-ਰਿਵਾਜਾਂ, ਅਤੀਤ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਦੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਾਂ ਦੀ ਪਤਾ ਲਗਾਤੇ ਹਨ।	51
ਈ 508	ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਤੇ ਹਨ (ਗੁਣ, ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਦੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ), ਸਥਾਨਿਕ ਮਾਤਰਾਾਂ (ਦੂਰੀ, ਕ੍ਸੇਤਰਫਲ, ਆਧੁਨਿਕਤਾ, ਭਾਰ ਆਦਿ) ਅਤੇ ਸਰਲ ਮਾਨਕ ਇਕਾਇਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਾਂ।	45
ਈ 509	ਏਕ ਸੰਗਠਿਤ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਵਿਧੀ (ਉਦਾਹਰਣ: ਤਾਲਿਕਾਾਂ / ਰੇਖਾਚਿਤ੍ਰਾਂ / ਬਾਰ ਗ੍ਰਾਫ / ਪਾਰਿਵਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਵਲੋਕਨਾਂ / ਅਨੁਭਵਾਂ / ਜਾਨਕਾਰੀ ਦੀ ਰਿਕੱਡ ਕਰਾਂ) ਅਤੇ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਕਾਰ੍ਯ ਦੀ ਬੀਚ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਾਂ।	42
ਈ 510	ਮਾਨਚਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ ਗਏ ਸੰਕੇਤਾਂ, ਦਿਸ਼ਾਾਂ, ਕਿਸੀ ਕ੍ਸੇਤਰ / ਦੈਰਾ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨ ਵਸਤੁਆਂ / ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪਹਚਾਨ ਕਰਾਂ।	36
ਈ 512	ਅਵਲੋਕਿਤ/ ਅਨੁਭਵੀ ਮੁਦ੍ਦਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਭਿਵਧਕਤ ਕਰਾਂ।	49
ਈ 513	ਸ਼ਵਚਛਤਾ, ਸ਼ਵਾਸਥਾ, ਕਚਰੇ, ਆਪਦਾ/ਆਪਾਤਕਾਲੀਨ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਸੁਝਾਤੇ ਹਨ।	51
ਭਾਸ਼ਾ		
ਏਲ 504	ਕਹਾਨੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟਕਾਂ, ਸਮਾਚਾਰਾਂ / ਮੁਖਾਂ-ਸਮਾਚਾਰਾਂ, ਵਿਜਾਪਨਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ।	41
ਏਲ 508	ਪਾਠ ਪਢਕਰ ਸਮੱਝਾਂ ਲਗਾਤੇ ਹਨ, ਘਟਨਾਾਂ ਦੀ ਵਿਵਰਣ ਅਤੇ ਕ੍ਰਮ ਦੀ ਪਤਾ ਲਗਾਤੇ ਹਨ।	54
ਗਣਿਤ		
ਏਮ 401	ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸੰਖਾਵਾਂ ਦੀ ਸਾਂਖਾਵਾਂ ਦੀ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਾਂ।	27
ਏਮ 412	ਏਕ ਇਕਾਈ ਦੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੀ ਗੱਦੀ ਆਕ੃ਤਿ ਦੀ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਝਾਤੇ ਹਨ।	45

ਏਲਓ ਕੋਡ	ਅਧਿਗਮ ਪ੍ਰਤਿਫਲ ਕਥਾ 5	ਐਸਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ (ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਮੌਤ)
ਏਮ 418	ਗਿਨਤੀ ਅਥਵਾ ਤਲਟੀ ਗਿਨਤੀ/ਜੋਡ੍ਹ ਔਰ ਘਟਾ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਕੇ ਪਰਿਚਿਤ ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਕੀ ਘਟਨਾਓਂ ਕੇ ਸਮਝ ਅਨੱਤਰਾਲ/ਅਵਧਿ ਕੀ ਗਣਨਾ ਕਰਤੇ ਹਨ।	55
ਏਮ 421	ਏਕਤ੍ਰਿਤ ਜਾਨਕਾਰੀ ਕੋ ਤਾਲਿਕਾਓਂ ਔਰ ਬਾਰ ਗ੍ਰਾਫ ਮੌਤ ਪ੍ਰਸ਼ੁਤ ਕਰਤੇ ਹਨ ਔਰ ਇਨਸੇ ਨਿ਷ਕਾਰ ਨਿਕਾਲਤੇ ਹਨ।	49
ਏਮ 501	ਤਨਕੇ ਆਸਪਾਸ ਮੌਤ ਪ੍ਰਯੁਕਤ ਹਾਨੇ ਵਾਲੀ 1000 ਸੇ ਬਢੀ ਸੰਖਾਓਂ ਕੋ ਪਢ੍ਹਤੇ ਹਨ ਔਰ ਲਿਖਤੇ ਹਨ।	51
ਏਮ 504	ਸੰਖਾਓਂ ਕੇ ਯੋਗ, ਅਨੱਤਰ, ਗੁਣਨਫਲ ਔਰ ਭਾਗਨਫਲ ਕਾ ਆਂਕਲਨ ਕਰਤੇ ਹਨ ਔਰ ਮਾਨਕ ਏਲਗੋਰਿਦਮ ਅਥਵਾ ਸੰਖਾ ਕੇ ਵਿਘਟਨ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਕੇ ਤਥਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਨੇ ਜੈਸੀ ਵਿਭਿਨਨ ਕਾਰ੍ਯਨੀਤਿਆਂ ਕੋ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਤੇ ਹਨ ਇਸਕਾ ਸਤਿਆਪਨ ਕਰਤੇ ਹਨ।	41
ਏਮ 505	ਕਿਸੀ ਸੰਕਲਨ ਕੇ ਭਾਗ ਸੇ ਸਮਰੂਪੀ ਸੰਖਾ ਕਾ ਪਤਾ ਲਗਾਤੇ ਹਨ।	53
ਏਮ 506	ਕਿਸੀ ਦਿਏ ਗਏ ਭਿਨਨ ਅਨੁ ਕੋ ਪਹਚਾਨਤੇ ਹਨ ਔਰ ਉਸਕੇ ਸਮਤੁਲ੍ਯ ਭਿਨਨ ਅਨੁਕੋਂ ਕੋ ਬਨਾਤੇ ਹਨ।	37
ਏਮ 508	ਭਿਨਨ ਅਨੁਕੋਂ ਕੋ ਦਸ਼ਮਲਵ ਭਿਨਨ ਅਨੁਕੋਂ ਮੌਤ ਔਰ ਵਿਲੋਮਤ: ਪਰਿਵਰਿਤ ਕਰਤੇ ਹਨ।	44
ਏਮ 509	ਕੋਣਾਂ ਕੋ ਸਮਕਾਣ, ਨ੍ਯੂਨ ਕਾਣ, ਅਧਿਕ ਕਾਣ ਮੌਤ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕ੃ਤ ਕਰਤੇ ਹਨ ਔਰ ਆਰੇਖਣ ਔਰ ਅਨੁਰੇਖਣ ਦ੍ਰਾਹਾ ਉਸੀ ਕੋ ਪ੍ਰਸ਼ੁਤ ਕਰਤੇ ਹਨ।	41
ਏਮ 512	ਲਾਂਬਾਈ, ਭਾਰ ਏਵਾਂ ਆਧਿਤਨ ਕੇ ਅਲਾਗ-ਅਲਾਗ ਆਮਤੌਰ ਪਰ ਉਪਯੋਗ ਕੀ ਜਾਨੇ ਵਾਲੀ ਬਡੀ ਔਰ ਛੋਟੀ ਇਕਾਇਆਂ ਕੋ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰਤੇ ਹਨ ਔਰ ਬਡੀ ਇਕਾਇਆਂ ਕੋ ਛੋਟੀ ਇਕਾਇਆਂ ਤਥਾ ਵਿਲੋਮਤ: ਮੌਤ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਿਤ ਕਰਤੇ ਹਨ।	41
ਏਮ 513	ਕਿਸੀ ਠੋਸ ਵਸਤੁ ਕੇ ਆਧਿਤਨ ਕਾ ਅਨੁਸਾਨ ਜ਼ਾਤ ਇਕਾਇਆਂ ਮੌਤ ਲਗਾਤੇ ਹਨ।	30
ਏਮ 514	ਧਨ, ਲਾਂਬਾਈ, ਦ੍ਰਵਧਮਾਨ, ਕਸ਼ਮਤਾ ਔਰ ਸਮਝ ਅਨੱਤਰਾਲਾਂ ਸਹਿਤ ਸਮਸ਼ਾਅਓਂ ਕੋ ਹਲ ਕਰਨੇ ਮੌਤ ਚਾਰ ਮੌਲਿਕ ਅਂਕਗਣਿਤੀਅ ਸੰਚਾਲਨਾਂ ਕੋ ਲਾਗੂ ਕਰਤੇ ਹਨ।	38
ਏਮ 515	ਤ੍ਰਿਕੋਣੀਅ ਸੰਖਾ ਔਰ ਵਰਗ ਸੰਖਾ ਮੌਤ ਪੈਟਰਨ ਕੀ ਪਹਚਾਨ ਕਰਤੇ ਹਨ।	37
ਏਮ 516	ਵਿਭਿਨਨ ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਪਰਿਸਥਿਤਿਆਂ ਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਡੇਟਾ ਏਕਤ੍ਰਿਤ ਕਰਤੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਏਕ ਸਾਰਣੀਬੰਦੂ ਔਰ ਬਾਰ ਗ੍ਰਾਫ ਰੂਪ ਮੌਤ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਤੇ ਹਨ ਤਥਾ ਇਸਕੀ ਵਾਖਾ ਕਰਤੇ ਹਨ।	57

ਏਲਓ ਕੋਡ	ਅਧਿਗਮ ਪ੍ਰਤਿਫਲ ਕਲਾ 8	ਔਸਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ (ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਮੌ)
ਭਾ਷ਾ		
ਏਲ 813	ਪਾਠਚ / ਗੈਰ-ਪਾਠਚ ਸਾਮਗੀ ਕੋ ਸਮਝ ਕੇ ਸਾਥ ਪਢਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਢਤੇ ਹੁਏ ਵਿਵਰਣ, ਪਾਤ੍ਰਾਂ, ਮੁਖਾਂ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤਥਾ ਘਟਨਾਓਂ ਕੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕੀ ਪਹਚਾਨ ਕਰਤੇ ਹਨ।	50
ਗਣਿਤ		
ਏਮ 601	ਉਚਿਤ ਸਾਂਕਿਆਏਂ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਬਡੀ ਸੰਖਾਵਾਂ ਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮਸਥਾਵਾਂ ਕੋ ਹਲ ਕਰਤੇ ਹਨ।	27
ਏਮ 606	ਭਿੰਨ ਅੰਕਾਂ / ਦਸ਼ਮਲਾਵਾਂ ਕੇ ਜੋਡੇ ਏਂ ਘਟਾ ਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਕੀ ਪਰਿਸਥਿਤਿਆਂ ਕੋ ਸਮਸਥਾਵਾਂ ਕੋ ਹਲ ਕਰਤੇ ਹਨ।	24
ਏਮ 620	ਕਲਾ ਕਾ ਫਰਸ਼, ਚਾਕ ਬੱਕਸ ਕੀ ਸਤਹ ਆਦਿ ਜੈਸੀ ਆਸਥਾਸ ਕੀ ਆਧਤਾਕਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਕੀ ਪਰਿਧਿ ਅਤੇ ਕ੍਷ੇਤਰਫਲ ਕਾ ਪਤਾ ਕਰਤੇ ਹਨ।	27
ਏਮ 621	ਦੀ ਗੱਈ / ਏਕਤ੍ਰਿਤ ਜਾਨਕਾਰੀ ਕੋ ਸਾਰਣੀ, ਚਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬਾਰ ਗ੍ਰਾਫ ਕੇ ਰੂਪ ਮੌ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨਕੀ ਵਾਖਾਂ ਕਰਤੇ ਹਨ।	26
ਏਮ 702	ਭਿੰਨ ਅੰਕਾਂ ਕੇ ਵਿਭਾਜਨ ਅਤੇ ਗੁਣਨ ਕੀ ਵਾਖਾਂ ਕਰਤੇ ਹਨ।	35
ਏਮ 705	ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਾਵਾਂ ਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਕੀ ਪਰਿਸਥਿਤਿਆਂ ਸੇ ਜੁੜੀ ਸਮਸਥਾਵਾਂ ਕੋ ਹਲ ਕਰਤੇ ਹਨ।	22
ਏਮ 706	ਬਡੀ ਸੰਖਾਵਾਂ ਕੇ ਗੁਣਨ ਅਤੇ ਵਿਭਾਜਨ ਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮਸਥਾਵਾਂ ਕੋ ਸ਼ਰਲ ਬਨਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਸੰਖਾਵਾਂ ਕੇ ਬਾਤਾਂ ਰੂਪ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਤੇ ਹਨ।	25
ਏਮ 707	ਬੀਜਗਣਿਤੀਯ ਵਿਅਕਤਿਆਂ ਕੋ ਜੋਡਤੇ / ਘਟਾਤੇ ਹਨ।	29
ਏਮ 710	ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਸੇ ਭਿੰਨ ਅੰਕ ਅਤੇ ਦਸ਼ਮਲਾਵ ਤਥਾ ਵਿਲੋਮਤ: ਮੌ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮਸਥਾਵਾਂ ਕੋ ਹਲ ਕਰਤੇ ਹਨ।	21
ਏਮ 717	ਯੂਨਿਟ ਸ਼ਕਾਵਰ ਗਿਡ / ਗ੍ਰਾਫ ਸ਼ੀਟ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਕੇ ਬੰਦ ਆਕ੃ਤਿਆਂ ਕੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਕ੍਷ੇਤਰ ਕਾ ਪਤਾ ਕਰਤੇ ਹਨ।	23
ਏਮ 719	ਮਾਧਿਕਾ ਅਤੇ ਮੋਡ ਜੈਂਦੇ ਉਨਕੇ ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਸੰਦਰਭਾਂ ਸੇ ਸ਼ਰਲ ਡੇਟਾ ਕੇ ਲਿਏ ਵਿਭਿੰਨ ਨਿਰੂਪਕਮਾਨ ਕਾ ਪਤਾ ਕਰਤੇ ਹਨ।	42
ਏਮ 721	ਬਾਰ ਗ੍ਰਾਫ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਤੇ ਹੁਏ ਵਾਖਾਂ ਕਰਤੇ ਹਨ, ਜੈਂਦੇ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਕੀ ਖਪਤ ਗਰਮੀਆਂ ਕੀ ਤੁਲਨਾ ਸੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਮੌ ਅਧਿਕ ਹੋਤੀ ਹੈ।	26
ਏਮ 801	ਪੈਟਨਾਂ ਕੇ ਮਾਧਿਕ ਸੇ ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਾਵਾਂ ਕੇ ਜੋਡੇ, ਘਟਾ, ਗੁਣਨ ਅਤੇ ਵਿਭਾਜਨ ਕੇ ਗੁਣਾਂ ਕੋ ਸ਼ਾਮਾਨੀਕਰਣ ਕਰਤੇ ਹਨ।	23
ਏਮ 802	ਦੀ ਗੱਈ ਦੋ ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਾਵਾਂ ਕੇ ਬੀਚ ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਾਵਾਂ ਕੋ ਜਾਤ ਕਰਤੇ ਹਨ।	22
ਏਮ 803	2, 3, 4, 5, 6, 9 ਅਤੇ 11 ਕੀ ਵਿਭਾਜਨ ਨਿਯਮ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਤੇ ਹਨ।	31
ਏਮ 804	ਵਿਭਿੰਨ ਤਰੀਕਾਂ ਕੇ ਉਪਯੋਗ ਕਰਤੇ ਹੁਏ ਸੰਖਾਵਾਂ ਕੇ ਵਗੋਂ, ਘਨਾਂ, ਵਰਗਮੂਲਾਂ ਅਤੇ ਘਨਮੂਲਾਂ ਕਾ ਪਤਾ ਕਰਤੇ ਹਨ।	29
ਏਮ 808	ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਕੀ ਸਮਸਥਾਵਾਂ ਕੋ ਹਲ ਕਰਨੇ ਮੌ ਵਿਭਿੰਨ ਬੀਜਗਣਿਤੀਯ ਤਤਸਮਕਾਂ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਤੇ ਹਨ।	38
ਏਮ 812	ਸਮਾਂਤਰ ਚਤੁਰ੍ਭੁਜ ਕੇ ਗੁਣਾਂ ਕੇ ਸਤਿਅਪਨ ਕਰਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਕ੍ਰਿਤ ਕੇ ਮਾਧਿਕ ਸੇ ਉਨਕੇ ਬੀਚ ਸੰਬੰਧ ਸ਼ਾਸ਼ਤ ਕਰਤੇ ਹਨ।	23
ਏਮ 818	ਘਨਾਕਾਰ ਅਤੇ ਬੇਲਨਾਕਾਰ ਵਸਤੂ ਕੇ ਸਤਹ ਕ੍਷ੇਤਰਫਲ ਅਤੇ ਆਧਤਨ ਪਤਾ ਕਰਤੇ ਹਨ।	21
ਏਮ 819	ਬਾਰ ਚਾਰਟ ਅਤੇ ਪਾਈ ਚਾਰਟ ਬਨਾਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਖਾਂ ਕਰਤੇ ਹਨ।	31
ਵਿਜਾਨ		
ਏਸਸੀਆਈ 703	ਗੁਣਾਂ / ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੇ ਆਧਾਰ ਪਰ ਸਾਮਗੀ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਕੋ ਵਰਗੀਕ੃ਤ ਕਰਤੇ ਹਨ।	27
ਏਸਸੀਆਈ 704	ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਕੇ ਤੁਤਰ ਕੀ ਤਲਾਸ਼ ਕੇ ਲਿਏ ਸ਼ਰਲ ਜਾਂਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਤੇ ਹਨ।	27
ਏਸਸੀਆਈ 705	ਪ੍ਰਕਿਯਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਘਟਨਾਵਾਂ ਕੋ ਕਾਰਣਾਂ ਕੇ ਸਾਥ ਜੋਡਤੇ ਹਨ।	29

एलओ कोड	अधिगम प्रतिफल कक्षा 8	औसत प्रदर्शन (प्रतिशत में)
एससीआई 708	मापते हैं और गणना करते हैं उदाहरणतः तापमान, धड़कन, गतिमान वस्तुओं की गति, एक साधारण दोलक की समय अवधि, आदि।	34
एससीआई 710	आरेख बनाते और व्याख्या करते हैं।	27
एससीआई 711	आसपास से सामग्री का उपयोग करके मॉडल का निर्माण करते हैं और उनके कार्य को समझाते हैं।	20
एससीआई 801	सामग्री, जीव और प्रक्रियाओं में भेद करते हैं।	50
एससीआई 804	प्रक्रियाओं और परिघटनाओं को कारणों के साथ जोड़ते हैं।	22
एससीआई 805	प्रक्रियाओं और परिघटनाओं को समझाते हैं।	29
एससीआई 807	आपतन और परावर्तन आदि के कोणों को मापते हैं।	26
एससीआई 811	दिन-प्रतिदिन के जीवन में वैज्ञानिक संकल्पनाओं के अधिगम को लागू करते हैं।	35
एससीआई 813	पर्यावरण को संरक्षित करने के प्रयास करते हैं।	63
सामाजिक विज्ञान		
एसएसटी 605	अक्षांश और देशांतर की पहचान करते हैं, उदाहरणतः ध्रुवों, भूमध्य रेखा, उष्णकटिबंधीय, भारत के राज्यों/संघ राज्य-क्षेत्रों तथा भूमंडल एवं विश्व मानचित्र पर अन्य पड़ोसी देश।	42
एसएसटी 610	भारत के मानचित्र पर महत्वपूर्ण ऐतिहासिक स्थलों, स्थानों का पता लगाते हैं।	24
एसएसटी 625	स्वास्थ्य और शिक्षा जैसे क्षेत्रों में ग्रामीण और शहरी स्थानीय सरकारी निकायों के कामकाज का वर्णन करते हैं।	31
एसएसटी 703	आपदाओं की स्थिति में किए जाने वाले निवारक कार्यों की व्याख्या करते हैं।	43
एसएसटी 704	विभिन्न कारकों के कारण भूभाग के गठन का वर्णन करते हैं।	11
एसएसटी 722	लोकतंत्र में समानता के महत्व को स्पष्ट करते हैं।	31
एसएसटी 726	विधान सभा चुनाव की प्रक्रिया का वर्णन करते हैं।	32
एसएसटी 731	समाचार पत्रों से उपयुक्त उदाहरणों के साथ मीडिया के कामकाज की व्याख्या करते हैं।	46
एसएसटी 733	विभिन्न प्रकार के बाजारों के बीच अंतर करते हैं।	36
एसएसटी 734	यह पता लगाते हैं कि विभिन्न बाजार स्थानों से माल कैसे आता-जाता है।	47
एसएसटी 802	उसके अपने क्षेत्र/राज्य में प्रमुख फसलों, खेती के प्रकारों और कृषि परिपाठियों का वर्णन करते हैं।	26
एसएसटी 805	महत्वपूर्ण खनिजों के वितरण का पता लगाते हैं, उदाहरणतः विश्व मानचित्र पर कोयला और खनिज तेल।	22
एसएसटी 807	प्राकृतिक संसाधनों के विवेकपूर्ण उपयोग को न्यायोचित ठहराते हैं।	42
एसएसटी 809	विश्व के विभिन्न क्षेत्रों में खेती और विकास के प्रकारों के बीच अंतर-संबंध निकालते हैं।	29
एसएसटी 810	स्रोतों के उपयोग के माध्यम से मध्ययुगीन और प्राचीन काल से आधुनिक काल को अलग करते हैं।	43
एसएसटी 815	1857 के विप्रोह की उत्पत्ति, प्रकृति और प्रसार तथा इससे सीखे गए सबक की व्याख्या करते हैं।	38
एसएसटी 816	औपनिवेशिक काल के दौरान भारत में पहले से मौजूद शहरी केंद्रों और हस्तशिल्प उद्योगों की गिरावट और नए शहरी केंद्रों तथा उद्योगों के विकास का विश्लेषण करते हैं।	19
एसएसटी 818	जाति, महिलाओं, विधवा पुनर्विवाह, बाल विवाह, सामाजिक सुधार से संबंधित मुद्दों और इन मुद्दों पर औपनिवेशिक प्रशासन के कानूनों और नीतियों का विश्लेषण करते हैं।	33
एसएसटी 823	मौलिक अधिकारों के ज्ञान का प्रयोग करते हुए, किसी निश्चित स्थिति में उनके उल्लंघन, संरक्षण और संवर्धन के बारे में जानने का प्रयास करते हैं।	28

ਏਲਓ ਕੋਡ	ਅਧਿਗਮ ਪ੍ਰਤਿਫਲ ਕਲਾ 8	ਔਸਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ (ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਮੌ)
ਏਸਏਸਟੀ 827	ਕਿਸੀ ਕਾਨੂਨ (ਜੈਂਸੇ ਘਰੇਲੂ ਹਿੱਸਾ ਅਧਿਨਿਯਮ, ਸੂਚਨਾ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧਿਨਿਯਮ, ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧਿਨਿਯਮ) ਕੋ ਬਨਾਨੇ ਕੀ ਪ੍ਰਕਿਯਾ ਕਾ ਵਰਣਨ ਕਰਤੇ ਹਨ।	26
ਏਸਏਸਟੀ 831	ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੁਵਿਧਾਏਂ ਜੈਂਸੇ ਪਾਨੀ, ਸਵਚਛਤਾ, ਸਡ਼ਕ, ਬਿਜਲੀ ਆਦਿ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੇ ਉਨਕੀ ਤਪਲਬਧਤਾ ਕਾ ਪਤਾ ਕਰਨੇ ਮੌ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕੀ ਪਹਚਾਨ ਕਰਤੇ ਹਨ।	26
ਏਸਏਸਟੀ 833	ਵਿਭਿੰਨ ਦੇਸ਼ਾਂ / ਭਾਰਤ / ਰਾਜਾਂ ਕੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਦਰਸਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਬਾਰ ਆਰੋਖ ਬਨਾਤੇ ਹਨ।	39

मुख्य दल

मानव संसाधन विकास मंत्रालय

सुश्री रीना रे, सचिव, स्कूल शिक्षा एवं साक्षरता, एस ई एण्ड एल

श्री अनिल स्वरूप, पूर्व सचिव, स्कूल शिक्षा एवं साक्षरता, एस ई एण्ड एल, (30 जून 2018 तक)

सुश्री अनीता करवाल, अध्यक्ष, सीबीएसई और अध्यक्ष, एनसीटीई

श्री मनीष गर्ग, संयुक्त सचिव, स्कूल शिक्षा एवं साक्षरता, एस ई एण्ड एल

श्री गिरीश चंद्रशेखर होसुर, पूर्व निदेशक, स्कूल शिक्षा एवं साक्षरता, एस ई एण्ड एल (30 मार्च 2018 तक)

श्री रजनीश कुमार, निदेशक, स्कूल शिक्षा एवं साक्षरता, एस ई एण्ड एल

सुश्री आर. सावित्री, डीडीजी, सार्विकी

एनसीईआरटी

प्रोफेसर हथिकेश सेनापति, निदेशक, एनसीईआरटी

प्रोफेसर इंद्राणी भादुरी, प्रमुख, ईएसडी और राष्ट्रीय समन्वयक एनएएस

प्रोफेसर श्रीधर श्रीवास्तव, प्रोफेसर, ईएसडी

प्रोफेसर वीर पाल सिंह, प्रोफेसर, ईएसडी

प्रोफेसर ए.डी. तिवारी, प्रोफेसर, ईएसडी

डॉ. प्रतिमा कुमारी, एसोसिएट प्रोफेसर

डॉ. सुखविन्दर, सहायक प्रोफेसर

डॉ. विशाल डा. पजनकर, सहायक प्रोफेसर

डॉ. सत्य भूषण, सहायक प्रोफेसर

डॉ. गुलफाम, सहायक प्रोफेसर

श्री एन.एल. श्रीनिवास, वरिष्ठ प्रणाली विश्लेषक

मुहम्मद आरिफ सादिक, प्रोग्रामर

श्री विश्व बन्धु, प्रोग्रामर

संयुक्त राष्ट्र संघ / बाह्य

डॉ. रुद्र साह, शिक्षा विशेषज्ञ, यूनिसेफ

राज्य पदाधिकारी

राज्य शिक्षा निदेशालय, एससीईआरटी, एसआईई, डीआईईटी, स्कूल

परीक्षाएँ

किसी विद्यार्थी विशेष का पाठ्यचर्या के किसी विषय में ज्ञान अथवा दक्षता का एक औपचारिक परीक्षण है। परीक्षाओं के परिणाम विद्यार्थी विशेष के लिए लागू होते हैं जो उनको माध्यम से प्रगति करने अथवा उच्च शिक्षा/रोजगार के लिए लागू करने में सक्षम बनाते हैं। कुल मिलाकर परीक्षा परिणाम स्कूल में अधिगम के पाठ्यक्रम के किसी वर्ष के अंत में विद्यार्थियों के प्रदर्शन की समग्र तस्वीर है। परीक्षा परिणाम विद्यार्थियों के उच्च या निम्न उपलब्धि के पीछे के कारणों को इंगित नहीं करते हैं।

उपलब्धि सर्वेक्षण

उपलब्धि सर्वेक्षण विद्यार्थियों के किसी प्रदर्शक नमूने की ओर अधिगम का एक परिमाण प्रदान करते हैं। वे पाठ्यचर्या के विभिन्न विषयों में किसी विशिष्ट ग्रेड स्तर पर विद्यार्थियों की योग्यता (विद्यार्थी क्या जानते हैं और क्या कर सकते हैं) द्वारा उनका वर्गीकरण होने देते हैं। राष्ट्रीय उपलब्धि सर्वेक्षण पृष्ठभूमि कारकों (स्कूल, घर, शिक्षक) की एक श्रृंखला पर आधारित, उपलब्धि विश्लेषण करते हुए शिक्षा व्यवस्था की “स्वास्थ्य जाँच” प्रदान करते हैं। वे संभवतया विद्यार्थी अधिगम के संवर्धन में चुनौतियों को संबोधित करने के लिए नीति निर्माताओं और पेशेवरों को सक्षम बनाते हैं।

किसी भी स्पष्टीकरण के लिए कृपया संपर्क करें:

प्रोफेसर इंद्राणी भादुरी

अध्यक्ष, शैक्षिक सर्वेक्षण प्रभाग

समन्वयक, राष्ट्रीय उपलब्धि सर्वेक्षण (एनएस)

एनसीईआरटी, नई दिल्ली

मोबाइल नं. : 919718106995

ईमेल आईडी: esdhead@gmail.com, indranibhaduri@gmail.com

www.ncert.nic.in www.schooleduinfo.in

